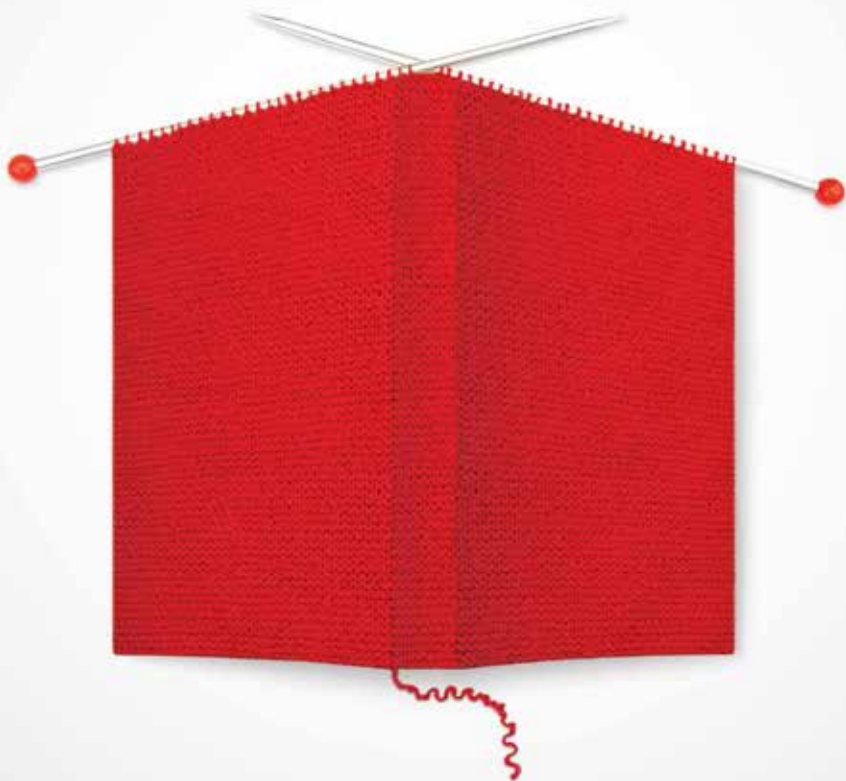

Meltem Gürle
KIRMIZI KAZAK

MELTEM GÜRLE
KIRMIZI
KAZAK

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2016

2. basım: Şubat 2018, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Editör: Çiğdem Uğurlu

Düzeltili: Ebru Aydın, Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı, iç baskı ve cilt: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri

Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8

Yenibosna-Bahçelievler, İstanbul

Sertifika No: 10614

ISBN 978-975-07-3307-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750733079

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

MELTEM GÜRLE
KIRMIZI
KAZAK

DENEME

♥can

MELTEM GÜRLE, 1966'da Almanya'da doğdu. Çocukluğu İzmir'de geçmiş olsa da, üniversite yıllarından beri İstanbul'da yaşamaktadır. Felsefe ve edebiyat eğitimi aldı. Oğuz Atay'ın Batı edebiyatının büyük eserleriyle diyalogunu incelediği *Ölümlerle Konuşmak* (2016) adlı bir kitabı ve Türk romanıyla ilgili çok sayıda makalesi vardır. Halen Boğaziçi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda öğretim üyesi olarak çalışıyor ve karşılaştırmalı edebiyat konusunda araştırmalarını sürdürüyor. Meltem Gürle 2009'dan beri *BirGün* gazetesindeki köşesinde edebiyat yazıları yazmaktadır.

Dedem Kemal (Üren) Usta, araba tamircisiydi. Bu kitabı ona adıyorum. Birçok konuda olduğu gibi şunda da haklı çıktı: “Otomobiller ile romanların iyisi, hızlı ve parlak olanlardan değil, zamana direnenler arasından çıkıyor.”

“[...] bir kitabın parçası haline geldiğinde
eskisi kadar acı vermeyecek.”

Marguerite Duras, *Sevgili*

İçindekiler

Önsöz	19
I. LAUREN BACALL VE LASTİK PABUÇLAR	
İş Defteri	25
Çokomel, Proust ve İlk Günah	27
Erlkönig	30
Elma	33
Lauren Bacall ve Lastik Pabuçlar	36
İmla	39
Bir Pantolon, Bir Gömlek... ..	43
Beden Eğitime Girmeyen Kızlar	46
Ananas	50
Aşk Şiirlerinin Unutulmaz Şairi	54
Sürpriz	57
II. KIRMIZI KAZAK	
Kırmızı Kazak	63
Aylaklığa Giriş	66
Beşinci Adam	69
Bir Divanın Üzerinde	72
III. MAVİ FENER	
Görmek	77

Gerçekleşen Bir Rüya	80
Orta Yaş	84
<i>Mavi Fener</i>	87
Vefa/T	90

IV. İNCELİKLER YÜZÜNDEN

İncelikler Yüzünden	95
Cesaret	98
Delilik	101
Geç Kalmak	104
Hazırlıklı Olmak	107
İnanmak	110
Kesinlik	113
<i>Kıskançlık</i>	116
Gökyüzü	119
Unutmak	122

V. KIRIK KALPLER VE KABUKLULAR

Kırık Kalpler ve Kabuklular	127
Sütsüz Kahve	130
Pembe Çiçekli Bir Meyve Ağacı... ..	133
Sönmüş Hayaller	136
Lear'ın Gölgesi	139
<i>Fareler ve İnsanlar</i>	142

VI. BİRTAKIM “KIZSAL ŞEYLER”

Birtakım “Kızsal Şeyler”	149
Kadınlar ve Düşmanları	152
Duygusal Serseri	156
Dilenci Kız	159
Masumiyet	163
Pippi'nin Çorabı	166

Sahip Olmanın Dayanılmaz Ağırlığı	169
Charlotte'un Kız Kardeşleri	174
VII. SOKAKLAR, OTOBÜSLER, KAHVELER	
Sağda Uygun Bir Yerde... ..	179
559C	182
Orta Sahanlıkta Karakter Tahlihi	185
Düğme	188
Beşiktaş	191
Her Yanık İz Bırakır	194
Kuantum Teyzeler, Süper Güçler ve Diğer Şeyler... ..	198
“İki Paralar”	201
Hey Jude	204
Maddenin Boşluğu	208
İyi Notlar, Küçük Kardeşler ve Ayak Parmakları... ..	211
Canım Benim... ..	214
Direnmenin Adabı	218
Pando'nun Elleri	222
Bir Çeşmenin Akıp Gittiği... ..	226
Gündüz Gezenler	229
VIII. BAŞKA ŞEHİRLER BAŞKA KITALAR	
“Anımsar mısın Toros Ekspresi'nden İnmiştiniz...”	235
“Hakiki Sahte Saatler”	238
Bayram Hediyesi	242
Denize Bakmak	245
Hayalet Ağrı	248
Taşra Yolları Taşlı... ..	251
Komşu	254

T-Rex İle Öğle Yemeği	257
Ruhumuzun Ayarı	260
<i>Dönüş Yolu</i>	263
Sarı Gömlek, Kenara Çek!	266
Kadınlar Şehri Juchitán	269
<i>Vamos Argentina</i>	276
Dünyanın En Uzak Ucu	280
Büyü Nereden Geliyor?	284
Valiz	288
IX. DUR BİRAZ, ÇOK GÜZELSİN!	
Dünyayı Güzellik Kurtaracak... ..	295
Yaşlı Rus'un Romanı: <i>Anna Karenina</i>	300
Burun	305
Dur Biraz, Çok Güzelsin!	308
Üzücü Bir Olay	311
<i>Sirenlerin Sessizliği</i>	314
Albertine'in Öpücüğü	317
"Ah Bartleby! Ah İnsanlık!"	320
Meursault'un Bilinci	323
Özünde İyi Biri... ..	326
Koskocaman Kanatlı Çok Yaşlı Bir Bey	329
Çay Tepsileri, Fincanlar ve Bir Ev Kazası Olarak Cortázar	333
X. ATEŞİNİZ VAR MI?	
Tanpınar Zamanı	339
Ateşiniz Var mı?	342
Yağmurlarla Topraklar	345
Salıncak	349
<i>Cehennem Çiçeği</i>	352

<i>Sinek Isırıklarının Müellifi</i>	356
Bir Minör Edebiyatçı Olarak Murat Uyurkulak	359
<i>Erken Kaybedenler</i>	363
Atmosfer Yaratmak	366
Ozanın Ölümü	369

XI. OKURLAR, KÜTÜPHANELER, EDİTÖRLER

Kurtlar ve Aslanlar	377
Çakal Okuyucular	380
Masalçılar	383
Klasikleri Neden Okumalıyız?	386
Ejderhalara İnanmak	390
Yaşayan Bir Adam... ..	393
Okuyucunun Bir Dedektif Olarak Portresi	396
<i>Yanlış Okumalar</i>	399
Kitaplarda Ne Buluruz?	402
Faydasız Çabalar Müzesi	406
Tutarsız Biri	409
Ayraç	412
Arka Kapak Yazıları	416
Editörüm, Çok Yaşa!	420

Önsöz

Yazmaya o kadar geç başladım ki, hâlâ çok erkendi. Yazmaktan korkan herkes gibi ben de önümde sonsuz zaman olduğunu düşünüyordum. Bir gün elbette yazacaktım ama henüz gerekli olgunluğa ulaşmamıştım. Sonunda küçük de olsa okunabilir bir metin çıkaracağıma dair inancım tamdı ama belli ki o zaman daha gelmemişti. Şimdilik bir-iki deneme yapabiliirdim, nihayetinde esas şeyi yazacaktım nasıl olsa.

Bu sayıklamalar böyle uzayıp giderken, bir akşam arkadaşım Selami (İnce) aradı. O sıralarda *BirGün* gazetesinin genel yayın yönetmeniydi ve bir edebiyat köşesi hazırlamamı öneriyordu. Tamamen özgür olacaktım. İstedğim kitap hakkında yazabilir, konuları kendim seçebilirdim. Edebiyatın hayatla buluştuğu yere yakın, akademik olmayan yazılar hayal ediyordu. Aslında bu öneri hoşuma gitmişti. Fakat onu geri çevirdim. Her hafta düzenli yazma fikri beni ürkütmüştü. Bu böyle tartışmalı bir mevzu olarak devam etti bir süre. Sonunda bir Oğuz Atay yazısı istedi benden. Bir kerelik bir şeydi, telaşlanmaya gerek yoktu, zaten kısa bir yazı yeterdi. Selami, böyle söyledi. Ben de ona inandım. Yazının çıkacağı pazar sabahı çok heyecanlandığımı hatırlıyorum. Nihayet cesaretimi toplayıp gazeteyi açtığımda şu görüntüyle karşılaştım: Gönderdiğim metni elden geçirerek bir köşe yazısı haline getirmiş ve tepesine de internetten bulduğu eski bir fotoğrafımı yerleştirmişti. Köşenin üzerinde "Not Defteri" yazıyordu. Fotoğraftaki ifademe bakılırsa, buna en çok ben şaşırılmış gibi görünüyordum. "Artık bir köşen var," dedi Selami bana, "bundan sonra her hafta yazacaksın."

Edebiyat yazıları böyle başladı ve bir zaman sonra hayatımın önemli bir parçası haline geldi. Başında gönülsüzce atıldığım macerayı zevkle ve heyecanla sürdürür oldum. Bu kitabı, 2009-2016 yılları arasında *BirGün* için yazdığım bu denemelerden derleyerek hazırladık. Yazıların tümü tek bir kitaba sığmayacağı için, güncel meselelerle ilgili olanları değil de, daha geniş bir zamana yayılacağını umduğumuz denemeleri bir araya getirdik. Yine aynı nedenle yazıları, gazetede çıktıkları sırayla değil, konularına göre gruplamayı tercih ettik. Böyle yaparak daha bütünlüklü ve akıcı bir metin oluşturmayı hedefledik.

Bu kitabın oluşmasında, beni saklandığım köşeden çekip çıkararak yazmaya zorlayan inatçı arkadaşım Selami İnce kadar, yazdıklarımı hevesle okuyan ve bunu ifade etmekten çekinmeyen *BirGün* okuyucularının da payı var. Bazıları yazıların kitaplaşacağı günü sabırla bekledi, bazıları ise yüreklendirici mektuplar yazdı. Umarım bekleyenleri hayal kırıklığına uğratmayacak bir seçkiyi bir araya getirmeyi başarmışızdır. Can Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Sırma Köksal, bu seçkinin mükemmel olması için çaba gösterdi ve daha başından bu kitaba inanarak beni destekledi.

Metnin son halini almasında en büyük teşekkür editörlere gidiyor. Bu kitabın sonundaki "Editörüm Çok Yaşa!" yazısı onlara adanmıştır ve duyduğum minnetin cılız ve yetersiz bir ifadesi olabilir ancak. Başta *BirGün Pazar'*ı hazırlayan Selçuk Özbek, bir süre gönüllü olarak yazılarımı düzelten Nurcan Başer ve en çok da bu kitabın oluşmasını mümkün kılan sevgili Çiğdem Uğurlu olmak üzere bütün editörlere buradan selam gönderir, hatta hızımı alamayıp hepsini yanaklarından öperek tebrik etmek isterim. Onlar olmasaydı okuduğumuz büyük romanların ve güzel yazıların hiçbiri elimize ulaşamayacaktı.

Bu kitaptaki yazılar, başta Beşiktaş'takiler olmak üzere çeşitli kahvelerde, çay bahçelerinde ve pastanelerde yazıldı. Maalesef bu mekânların hiçbiri artık yok. Büyük bir çoğunluğu kentsel dönüşüm projesinin kurbanı oldu, bazıları da büyük yemek şirketlerinin şehri ele geçirmesi nedeniyle zamanından önce kapandı. İstanbul'un bu unutulmaz mekânlarını işleten hatırlı insanlar burada anmak ve onlara teşekkür etmek istiyorum. Onların da bu kitapta emekleri var. Kam-

bur'un Bahçesi'nin bütün garsonları, Laterne Kafe'nin altın kalpli Şeker Teyze'si, huysuz ama biricik kaymakçımız Pando Amca hakkınızı helal edin. Sadece siz değil, Beşiktaş'ın yerinden edilmiş bütün esnafı; şekerciler, baharatçılar, yufkacılar, züccaciyeciler, manifaturacılar, çiçekçiler... Siz gittikten sonra bir daha hiçbir şey aynı olmadı.

Annem, babam, kardeşlerim, beni edebiyatla tanıştıran dedem ve artık sadece rüyalarımda kucaklayabildiğim anneaneme bu kitaptaki yazılarda sık sık rastlayacaksınız. Her birinin hayatımda doldurulamaz bir yeri var. Bazıları artık aramızda değil. Bu denemelerden kimisi, onlarla yeniden buluşmak umuduyla yazıldı. Yazının onarıcı tarafına sığınmak ve gidenleri kısa bir süre için bile olsa geri getirebilmek için. Bu her zaman kolay bir şey değildi. Özellikle de önümü göremeden yürüdüğüm bu yolu benimle birlikte kat etmek zorunda kalan kardeşlerim için. Deniz Gürle Yalçın'ın anlayışı ve şefkati, Güneş Gürle'nin benzersiz mizah duygusu olmasaydı, bu yazıların bazılarını düşünmek bile mümkün olamazdı.

Öğrencilerim ve arkadaşlarım yazıları kestiler sakladılar, birbirlerine yollayıp çeşitli haberler ilettiler, kimi zaman beğenmedikleri yerleri eleştirdiler, bazan da sırtımı sıvazladılar. Yazmanın sorumluluk gerektiren bir iş olduğunu onlar sayesinde öğrendim. Beni daha fazla düşünmeye zorladıkları için öğrencilerime, ilham verici kişilikleriyle bana kuvvet verdikleri için de arkadaşlarıma gönül borcum var. Bu kitabın ismini arkadaşım Aysen (Ertango) seçti. Böylece birlikte geçirdiğimiz çocukluk yıllarına ve hayata annelerinin ördüğü kazaklarla başlayanlara buradan selam göndermiş oldu.

Öğrencilerim arasında birisi var ki, onu ayrıca anmam gerekiyor: Bundan beş sene kadar önce adı gibi incecik ve zarif bir insan olan Elif (Karakaya), elime küçük bir paket tutuşturdu ve, "Bunu eve gittiğinizde açarsınız, olur mu hocam?" dedi. Eve kadar zor dayandım. Paketi açtığımda, içinden el yapımı küçük bir kitap çıktı. Ebrulu harika bir cildi, kalınca dokulu sayfaları vardı. Üzerine düzgün ve akıcı bir yazıyla ismim yazılmıştı. Kitabı açtım; içinde bu kitapta okuyacağınız denemelerin bazılarıyla karşılaştım: "İncelikler Yüzünden" başta olmak üzere hepsi yine aynı güzel elyazısıyla bir bir kaydedilmişti. Sayfaların arasında bir de mektup buldum. Elif, bu kitabı ha-

zırlamayı uzun süredir planladığını ama cilt yapmayı öğrenmek zaman aldığı için biraz geciktiğini, yine de sonunda tamamlayıp bana ulaştırabildiği için mutlu olduğunu yazıyordu. O kitap bu derlemenin ilk adımı oldu. Böyle bir seçkiyi oluşturma fikri Elif'in güzel sürprizinden doğdu.

Son olarak, en sadık okuyucum ve acımasız eleştirmenim Muhittin Mungan'a teşekkür ederim. Yazdığım her satırı dikkatle okuduğu ve hoşuma gitmeyeceğini bilse de her zaman doğruyu söylediği için. Bu sonuncusu cesaret gerektiren bir işti ama o, bundan da yüzünün akıyla çıktı.

Amerikalı öykücü Lorrie Moore diyor ki, "Hayatta kalkıştığımız her iş, başka bir şeyden değil de sadece kendinden ibaret olmanın hüznünü, duygusal izini taşır içinde." Baskıdan önceki bu son satırları yazarken aynı şeyi düşünüyorum: Bu kitap da yoklukların, eksikliklerin, burada olmayanların gölgesini taşıyor. Tıpkı hayatlarımız gibi.

11 Haziran 2016, İstanbul

I

Lauren Bacall ve Lastik Pabuçlar

İŞ DEFTERİ

Yazma korkum ilkokul birinci sınıfta, yani yazmayı öğrendiğim sene başladı. İş defteri diye bir şey vardı o zamanlar. Sınıfta yazılan şeyler günlük defterde toplanır, sonra eve gidildiğinde iş defterine temize çekilirdi. Bazılarınınki çok düzgün olurdu: önce beyaz kâğıtla sonra yıpranmasın diye ikinci bir kat naylonla kaplanmış, inci gibi yazılarla donatılmış ve çiçekli kenar süsleriyle bezenmiş pırıl pırıl iş defterleri gördüğümü hatırlıyorum.

Benim defterim ise düpedüz berbattı. Yazım zaten bir felaketti, kargacık burgacık bir şeyler çiziktirip duruyordum. Ayrıca satırları bir türlü tutturamıyordum: Harfler hep aşağıya doğru yuvarlanıyor, sayfanın bir köşesinden çıkıp gidecekmiş gibi duruyorlardı. Defterimin kabı sıyrılmış, yaprakları kollarımı sürtüp durduğum için kararıp kıvrılmıştı. Mandal takardık o kıvrılan yerler düzelsin diye.

Bir kere kıvrılan şeyin bir daha asla eskisi gibi olmayacağını da o defter sayesinde öğrendim ya, isterseniz şimdi oraya hiç girmeyelim.

İşte bu defter benim kâbusumdu. Uğraşır dururdum bütün gece bir şeye benzesin diye. Ama bir türlü olmazdı. Öğretmen sıraların arasında dolaşıp iş defterlerini kontrol ederken başımı önüme eğer, mandallardan kurtulur kurtulmaz yeniden kıvrılıveren yaprakları gözücuyla seyrederek hayıflanırdım.

Okulla beraber hayatım değişmişti. Kalemlere asılmaktan hissizleşen parmaklar, dolmak bilmeyen sayfalar ve birbiri üzerine yığılan ödevlerden oluşan bir dünyam vardı artık. İş defteri bunların hepsiydi sanki. Onu düşünman bellemiştim. Ta ki kaybedene kadar.

Bir gün kılıçık bir oğlan çocuğu defterimi elimden kaptığı gibi kaçırdı. Uzunca bir süre kovalamaca oynadık. Buraya kadar her şey normaldi. Fakat ben tam da, “Eh, artık geri verir herhalde,” diye düşünürken, garip bir şey oldu. Onu nasıl kızdırdıysam (çocukken çenemi pek tutamazdım), bir türlü hıncını alamadı ve boynunda asılı duran delikli silgiyi çıkarıp yazdığım her şeyi birer birer silmeye başladı; hem de gözümün içine baka baka. Donup kaldım. O kadar şaşırdım ki, hiçbir şey yapamadım. Bunu yapabileceğini hiç düşünmemiştim.

Nice uykusuz geceye mal olmuş bütün o yazılar, çizimler birer birer uçup gitti. Bir türlü ezberleyemediğim sonbahar şiiri, kim bilir kaç kere yazdığım, “Oya yattı uykuya, haydi sen de yat Kaya” fişi, zorbela yaptığım soru işaretleri, hepsi yok oldu. Bir tek şey kaldı geriye: harflerden kalan soluk izlerin üzerinde pırıl pırıl parlayan kocaman kırmızı bir “Pekiyi”! Nasıl olduysa, bir ara bir “aferin” almıştım. O da tükenmezle yazıldığı için bu felaketten sağ çıkmıştı. Şimdi boş sayfada kötü bir şaka gibi duruyordu.

Yazdıklarımın kalıcı olmadığını fark etmek yeterince acıydı zaten. Yine de esas meselem bu değildi. Diğer sayfaların yeniden yazılabileceğini hissediyordum. Ama ya üzerinde “Pekiyi”! yazan o boş sayfayı nasıl dolduracaktım? Onu hak edecek kadar iyi ne yazabilirdim ki? Bunu düşündükçe, hastalanacak gibi oluyordum.

İşte o kırmızı “Pekiyi”! benim lanetimdir. Korkulardan bir korku seç deseniz, hiç düşünmeden onu seçerim. Tepemde bir kılıç gibi sallanır durur. Bana her, “Yazabilirsin,” dendiğinde kafamı kaldırıp o kılıca bakar ve ürperirim.

Kitaplarla iç içe geçmiş denemeleri okumak uzun sürer. Yıllar önce okuduğunuz kitaplar, elinizdeki denemelerle birlikte yeni boyutlar kazanır, derinleşir, zenginleşir. Okumadıklarınızı yepyeni ufuklara çağırır. Bu nedenledir ki, okumadıklarınızı okumak, okuduklarınızı yeniden karıştırmak için sabırsızlanır, elinizdekini bırakır, “öteki metinler”le avarelik edersiniz.

Meltem Gürle'nin denemelerini de okumanız uzun sürecek, ara vereceksiniz, döneceksiniz, yeniden durup yeniden başlayacaksınız. Oturacaksınız, kalkacaksınız, araya başka kitaplar girecek. Elinizdeki kitabın kopyası eskiyecek ama okuduklarınızı değil. Bu denemeler kendileri eskimeyecekleri gibi eskiden okuduklarınızı da tazeleyip yenileyecek.

